

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК

Н. Б. РЕШЕТНЯК, канд. екон. наук, доц.,

доц. кафедри загальної економічної теорії

Харківський національний технічний університет «ХПІ», м. Харків

Доходи населення виступають одночасно і найважливішим макроекономічним інструментом держави, використовуючи який можна досягти структурних, інноваційних та інших цілей, і фактором соціального розвитку. В доходах одночасно закладено потенціал зростання рівня життя населення та національного економічного розвитку.

Система доходів населення в економіці України знаходиться у складному кризовому стані та потребує комплексного реформування, що потребує створення ефективної державної політики доходів населення. Найбільш гострими та актуальними питаннями є наступні: розміри сукупних доходів, які є одночасно результатом економічного розвитку та важливішим підґрунтям рівня та якості життя; структура доходів, яка відображає як структуру національного господарства, так і структуру робочої сили; спосіб отримання доходів, що характеризує якість суспільного розвитку, розвиненість інституційного середовища, включеність робітників у суспільне відтворення.

Переорієнтація економіки України на цілі суспільного прогресу і якість життя стикається на своєму шляху і зі зростаючою надлишковою нерівністю розподілу доходів. Нерівність - природний супровід економічного розвитку на кожному історичному етапі, бо люди не однакові, і в цьому сенсі різні їх ролі у створенні доданої вартості. Нерівність не може не проявлятися і в доходах, які вони отримують. Ринкові принципи формування доходів населення засновані на конкурентному використанні ресурсів, конкуренція передбачає відмінність в кількості і якості доходів. Така нерівність є прийнятною і продуктивною, мотивуючи зростання людської активності і потенціалу. Вона органічно

вплетена в систему соціальної справедливості і виступає чинником економічної ефективності. Позитивний вплив її на якість життя здійснюється через зростання доходів як матеріальної основи добробуту, зростання творчої складової в діяльності, поліпшення умов для самореалізації.

Однак існує нерівність у розподілі доходів іншого роду, яка виходить за рамки продуктивного сприяння підвищенню ефективності і переростає в гальмо. Така нерівність стає причиною соціальної напруги в суспільстві, глибокого соціального розшарування населення, руйнує якість життя. Нерівність доходів населення ми розуміємо як такий їх розподіл, при якому утворюються дуже значні розриви між їх рівнями (кількістю), що привласнюються окремими верствами суспільства. За даними британської благодійної організації Oxfam, в 2013 р. чисті доходи 100 найбагатших жителів планети досягли 240 млрд. дол. За думкою фахівців Oxfam, для викорінення злиднів серед найбідніших верств населення світу вистачило б і 25% минулорічних доходів першої сотні супербагатих. Тим часом найбідніші верстви населення заробляють в день менше 1,25 дол. на людину. За останні 20 років доходи 1% найбагатших жителів планети збільшилися на 60% [1].

Особливо болісно нерівність проявляється в країнах постсоціалістичного світу. Як відомо, в цих країнах у минулому домінувала модель егалітарного розподілу доходів зі стійкою тенденцією становлення соціально однорідного суспільства. За короткий проміжок часу ситуація докорінно змінилася: від рівномірного до нерівномірного. Надзвичайно глибока диференціація у розподілі доходів вийшла за допустимі рамки і перетворилася на серйозну перешкоду на шляху економічного розвитку, джерело серйозного напруження в суспільстві, чинник, що знижує якість життя населення.

Найбільш поширеними індикаторами нерівності доходів є коефіцієнт фондів (коефіцієнт диференціації доходів) і коефіцієнт Джині (індекс концентрації доходів). У розвинених країнах 10-кратний розрив у доходах (порогові значення між крайніми децилями) вважається соціально небезпечним. В останніх дослідженнях Світового банку, заснованому на статистичних даних

по країнах світу, було зроблено висновок про те, що надмірна нерівність відповідає коефіцієнту Джині вище 0,4 [2, с. 39]. Статистика доходів у трансформаційній економіці не відображає всього різноманіття їх формування і розподілу. Тому оцінити рівень нерівномірності доходів і бідності в Україні дуже складно. Дані офіційних органів статистики часто не збігаються з експертними оцінками і даними вітчизняних та зарубіжних соціологічних служб. У доповіді ООН «Цілі розвитку тисячоліття. Україна-2015» вказується, що за національною межею бідності живе майже чверть населення України (в Білорусі – 6.3%, у Грузії – 24.7%, у Казахстані - 3.8%, в Молдові – 16.6%) [3]. В останні роки цей показник знов почав зростати. Кожне третє домогосподарство з дітьми перебуває за межею бідності. Наявність однієї дитини підвищує ризик бідності за відносним критерієм на 17%, а наявність трьох і більше дітей - вже на 42% [3, с. 20-22]. Феномен надмірної нерівності доходів населення, характерний для сучасного етапу розвитку соціально-економічної системи України, що виник у процесі ринкових перетворень, належить серйозно досліджувати, щоб виробити найбільш адекватні заходи з його мінімізації, більш точний інструментарій його вимірювання. Середня зарплатня по ППС в Україні також залишається досить низькою, що відображає слабку купівельну спроможність населення і слабку можливість якісного розвитку трудового потенціалу. Все це знижує привабливість життя в Україні. Ці тенденції на сьогодні не лише не зменшуються, а навпаки, посилюються. У цих умовах потрібно теоретичне обґрунтування та практична реалізація з боку держави ефективних і справедливих механізмів формування та перерозподілу доходів, сприяючих людському розвитку.

Література

1. 100 багатейших людей мира «могут искоренить нищету». URL: <http://www.warandpeace.ru/ru/news/view/76391>
2. Щекотин Е. В. Качество жизни в глобальном обществе риска: методологический подход URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/kachestvo-zhizni-v-globalnom-obschestve-riska-metodologicheskiiy-podhod>.

3. Цели развития тысячелетия: доклад ООН за 2015 год. Нью-Йорк, 2015. 75 с.